

MARIA RESSA

PREMI NOBEL DE LA PAU

**COM
PLANTAR
cara a un
DICTADOR**

LA LLUITA PEL NOSTRE FUTUR

edicions
62

Maria Ressa

Com plantar cara a un dictador

La lluita pel nostre futur

Pròleg d'Amal Clooney

Traducció de Marc Barrobés

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *How to stand up to a dictator*

Copyright © Maria Ressa, 2022

© del pròleg: Amal Clooney, 2022

*La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals
perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.
En comprar aquest llibre contribueu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agràim que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa
d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.
Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.
Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com
o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.*

*El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.*

Primera edició: febrer del 2023

© de la traducció: Marc Barrobés Meix, 2023

Amb la col·laboració del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.edicions62.cat

Fotocomposició: La Letra, S. L.

DIPÒSIT LEGAL: B. 22.282-2022
ISBN: 978-84-297-8083-3

SUMARI

PRÒLEG *d'Amal Clooney* 9

PREFACI: LA BOMBA ATÒMICA INVISIBLE
Viure en el moment present del passat 15

PRIMERA PART

LA TORNADA A CASA: EL PODER, LA PREMSA I LES FILIPINES.

1963-2004

1. La regla d'or
Tria aprendre 25
2. El codi d'honor
Posa límits 41
3. La velocitat de la confiança
Sigues vulnerable 51
4. La missió del periodisme
Sigues honest 73

SEGONA PART

L'AUGE DE FACEBOOK, RAPPLER I EL FORAT NEGRE D'INTERNET.

2005-2017

5. L'efecte xarxa
Arribar al punt d'inflexió 99
6. Crear onades de canvi
Fes equip 117

7. Com els amics dels amics es van carregar la democràcia <i>Pensa a poc a poc, no de pressa</i>	135
8. Com l'imperi de la llei es va enfonsar des de dins <i>El silenci és complicitat</i>	161

TERCERA PART

MÀ DURA. DETENCIONS, ELECCIONS I LA LLUITA PEL NOSTRE FUTUR.

2018 – PRESENT

9. Sobreviure a mil talls <i>Creu en el bé</i>	193
10. No et converteixis en un monstre per combatre un monstre <i>Accepta la por</i>	211
11. Mantenir-se ferm <i>El que no et mata et fa més fort</i>	239
12. Per què està guanyant el feixisme <i>Collaborar, colaborar, colaborar</i>	259
EPÍLEG	279
Pla de 10 punts dels guanyadors del Premi Nobel de la Pau 2021, Maria Ressa i Dmitri Muràtov, per abordar la crisi d'informació	283
<i>Agraïments</i>	285
<i>Notes</i>	289

LA REGLA D'OR

Tria aprendre

Foto de classe, St. Scholastica's College,
tercer de primària, 1973

No saps qui ets fins que et veus obligat a lluitar per això.

O sigui que com decideixes per què lluitar? De vegades no ho tries tu. La vida et porta fins a aquest punt per la suma de totes les teves decisions. Si tens sort, t'adones aviat que cada decisió que prens respon a una pregunta que tots hem de trampejar: com donar sentit a les nostres vides. El sentit no és una cosa amb la qual ensopeguis o que et doni algú. El desenvolupes a través de cada decisió que prens, a través dels compromisos que elegeixes, de la gent que estimes i dels valors als quals dones importància.

Jo, la meua vida, la veig en trossos de deu anys. Quan tenia deu anys, la meua vida va canviar dràsticament; la dècada següent va ser tota de descoberta i exploració. La vintena va tenir a veure amb eleccions: què fer un cop acabada la universitat, on viure, per qui treba-

llar, a qui estimar i com. La trentena va consistir a guanyar experiència en el que seria la meva vocació —el periodisme— i la recerca de justícia que porta implícita en la seva missió. Una constant va ser l'esforç, l'única cosa que sabia que podia controlar.

Després van arribar els quaranta, la meva fase de «màster de l'univers» i la data límit que em vaig imposar jo mateixa per triar finalment una llar, quan em vaig comprometre amb les Filipines. Ara, els cinquanta han estat una època de reinventar-me i d'activisme: de reforçar les meves posicions més fermes. Suposo que podríem dir que aquesta última ha estat la de «sortir de l'armari»: he sortit de l'armari contra els assassinats i els abusos flagrants del poder, he sortit de l'armari contra el costat fosc de la tecnologia, he sortit de l'armari per refermar-me en les meves opinions polítiques i la meva sexualitat.

Vaig néixer el 2 d'octubre de 1963 en una casa de fusta a Pasay City, Manila, a les Filipines, un arxipèlag escampat de llengües i cultures disperses unides per l'Església catòlica. El país havia estat una societat feudal controlada per oligarques que havien rebut les seves terres durant els segles de domini colonial espanyol. Quan va acabar la Guerra Hispano-estatunidenca l'any 1898, Espanya va cedir les Filipines als Estats Units pel Tractat de París. Un any després va començar la Guerra Filipino-estatunidenca, o Guerra per la Independència de les Filipines, que durant molt de temps va ser un peu de pàgina als llibres d'història dels Estats Units i a la qual es referien com «la insurrecció».¹

Aquella era una època de «destí manifest» als Estats Units. Rudyard Kipling havia escrit originalment el seu famós poema imperialista *La càrrega de l'home blanc* per al jubileu de la reina Victòria, però en canvi el va publicar més tard per animar els estatunidencs a governar les Filipines el 1899. I ho van fer fins a l'any 1935, quan les Filipines es van convertir en una comunitat independent. La seva Constitució, que havia de ser aprovada pel president nord-americà Franklin D. Roosevelt, era pràcticament calcada de la Constitució dels Estats Units.

L'any 1964, el meu pare, Manuel Phil Aycardo, va morir amb vint anys en un accident de cotxe, quan jo tenia un any i la meva mare, Hermelina, estava embarassada de la meva germana, Mary Jane.

La meva mare se'ns va emportar lluny de la meva família, i la

meva germana i jo vam viure en una casa a mig construir, amb la meva mare i la meva àvia, que feien pudor d'alcohol però es cuidaven de nosaltres. Érem tan pobres que ens rentàvem les dents amb sal i estàvem sempre patint per d'on trauríem el següent àpat. El gran banquet era quan la mare, amb el seu uniforme groc del Departament de Treball on treballava, arribava a casa el dia de la paga amb una capsa de Kentucky Fried Chicken.

Quan tenia cinc anys, va ressorgir una vella enemistat familiar i la meva mare es va mudar als Estats Units per reunir-se amb la seva, que poc abans s'havia traslladat a la ciutat de Nova York. La meva mare tenia vint-i-cinc anys quan va desembarcar a San Francisco, el seu port d'entrada, el 28 d'abril de 1969.

La meva germana i jo ens vam mudar a casa dels pares del meu pare, al carrer Times de Quezon City, a Metro Manila. Era un barri tranquil i modest de classe mitjana, amb les cases apartades de la carretera.

La meva àvia paterna, Rosario Sunico, era profundament religiosa i va ajudar a donar forma als meus valors. M'explicava històries del meu pare: jove, intel·ligent, un pianista dotat d'una família de músics. Em va ensenyar a esforçar-me a l'escola i em va inculcar una mentalitat de gratificació retardada: les monedes que estalviava de la paga escolar anaven a una ampolla que anàvem veient com s'omplia. També va intentar modelar les meves percepcions; em deia que la meva mare no era bona i que se n'havia anat als Estats Units a fer de prostituta.

Era una cosa que com a filla em costava d'entendre i de processar, sobretot durant les visites periòdiques de la meva mare. Com a mínim un cop a l'any, la mare s'estava amb nosaltres i trasbalsava la nostra vida domèstica. Tot i que era petita, notava la tensió entre la meva mare i la meva àvia, en el que semblava una competició que sovint m'obligava a prendre partit, cosa que jo em negava a fer.

Tinc bons i mals records d'aquelles visites que parpellegen al meu cervell: recordo estar asseguda en un llit amb la meva mare i la meva germana quan jo tenia uns set o vuit anys. La meva mare era exuberant: menuda, bonica i sempre riallera. Un cop, ella parlava amb la meva germana quan vaig recordar una paraula nova i em vaig voler lluir. Vaig esperar el moment adequat i llavors vaig intervenir.

—Fabulós! —vaig cridar. Hi va haver un moment de silenci i la meva mare va esclatar a riure. Aleshores em va abraçar.

Jo anava a una escola catòlica només per a nenes, el St. Scholastica's College, fundada i dirigida per germanes benedictines missioneres alemanyes. Per a mi, allò va ser una escola de vida accelerada; les meves companyes de classe i jo trèiem bones notes i se'ns considerava «més llestes» que la resta de nenes. Si més no, és del que solíem riure amb una de les meves companyes de classe, la Twink Macaraig.

Tot allò es va acabar el dia que la meva mare ens va segrestar a la meva germana i a mi de l'escola.

Semblava un dia com qualsevol altre quan vaig entrar a la classe, amb rajos d'un sol brillant que entraven per les finestres. Vaig deixar la motxilla i vaig aixecar la tapa del meu pupitre de fusta. Aleshores vaig sentir una veu que deia el meu nom.

—Mary Ann!

Només la meva família em deia així, una contracció dels meus dos noms, Maria Angelita. Em vaig girar sorpresa i vaig veure la meva mare amb la directora de l'escola, la germana Gracia, al davant de l'aula. Se'm van acostar al pupitre i em van ajudar a tornar-ho a posar tot dins de la motxilla. Mentre sortíem de l'aula, vaig mirar enrere i totes les meves companyes em miraven fixament.

Vam anar a la classe de la meva germana, que ja s'esperava fora amb la germana de la meva mare, Mencie Millonado, i una altra monja professora. Quan va veure la meva mare, la Mary Jane va córrer a abraçar-la. En aquell moment, ja érem les úniques persones que quedàvem al passadís. Tant la Mary Jane com la meva mare ploraven. Aleshores vaig sentir que la meva mare murmurava en veu baixa que se'ns emportava als Estats Units.

Recordo que en aquell moment vaig mirar l'escola al meu voltant i instintivament vaig saber que res no tornaria a ser igual mai més. En moments com aquest, busques un lloc on agafar-te. El meu va ser un llibre de la biblioteca que duia a la motxilla i que havia de tornar l'endemà.

Mentre sortíem per la porta de l'escola, li vaig mencionar a la meva mare allò del llibre i ella em va contestar que ja el tornariem un altre dia.

Al costat de la vorera hi havia un cotxe aparcats, i hi vam entrar.

Així que vam estar assegudes, la mare ens va presentar l'home que hi havia al seient del davant.

—Mary Ann, Mary Jane —va dir la mare—, us presento el vostre nou pare.

Tot pot canviar en un instant.

No vaig tornar mai més a casa dels meus avis ni a l'escola. Un dia eren tot el meu món i l'endemà ja no hi eren. La porta a aquell món es va tancar per sempre més i es va obrir una nova realitat. Jo tenia deu anys.

Unes dues setmanes més tard, érem en un vol de Northwest Airlines en una parada per repostar a Alaska. Era el 5 de desembre de 1973. Jo mirava per la finestreta de l'avió i em vaig dir a mi mateixa que havia de recordar aquella data: era el primer dia que la Mary Jane i jo vèiem la neu.

Quan vam aterrar a l'aeroport internacional John F. Kennedy de Nova York, era fosc i feia un fred que pelava —un fred com no havia sentit mai abans. El meu padrastre va agafar les maletes. Jo encara rumiava com l'havia d'anomenar, tot i que la meva mare em deia que li digués papa i la meva tia Mencie va dir que provés de dir-li «papa Ressa». Quan encara érem a Manila, algú va demanar de fer-se una foto amb ell.

—Es pensen que és l'Elvis Presley —va xiuxiuejar la mare.

Ens vam apilar en un escarabat Volkswagen blau fosc a l'aparcament de l'aeroport. La meva germana i jo vam saber el que era la calefacció d'un cotxe per primer cop mentre viatjàvem una hora i mitja cap al sud. Després d'un viatge que havia començat a l'altra punta del món vint-i-quatre hores abans, vam arribar a la nostra destinació, una casa dels suburbis de Toms River, Nova Jersey. Vam descarregar l'equipatge i jo vaig deixar una petjada perfecta a la neu fina de la calçada. Aleshores, la meva germana i jo vam entrar a la nostra nova casa. I el meu nou pare i la meva mare ens van explicar que sol·licitarien adoptar-nos i canviar formalment el nostre cognom per Ressa.

Havia deixat enrere un país en convulsió. Poc més d'un any abans, el 21 de setembre de 1972, el president Ferdinand Marcos havia declarat la llei marcial, havia tancat l'emissora de televisió més impor-

tant, l'ABS-CBN, que havia estat sempre un epicentre del poder dels mitjans. El govern autocràtic de Marcos marcaria una nova era per a les Filipines, que fins aquell moment havien estat aclaparadorament dominades pels Estats Units. «La conquesta territorial va començar i va acabar a les Filipines», havia escrit el meu amic Stanley Karnow en el seu llibre èpic *In Our Image: America's Empire in the Philippines*. «Els americans no van establir una administració efectiva i imparcial... de manera que els filipins van buscar ajuda en la política en lloc de buscar-la en la burocràcia, una pràctica que va fomentar el clientelisme i la corrupció».²

El clientelisme feudal i la corrupció endèmica no van desaparèixer mai de les Filipines. Marcos, elegit per primera vegada l'any 1965 enmig de greus problemes econòmics, va esdevenir el primer i únic president filipí que va ser reelegit per a un segon mandat. Va fer una campanya basada en la identitat nacional i la independència respecte als Estats Units.

Després que Marcos declarés la llei marcial, el Congrés va ratificar la Constitució del 1973, encara basada en la dels Estats Units però ara amb revisions que garantien el poder de Marcos. La Constitució va ser posteriorment aprovada pel Tribunal Suprem, cosa que va permetre a Marcos consolidar-se «legalment» i mantenir-se al poder durant els catorze anys següents, anys que jo vaig passar a la meua nova realitat dels Estats Units.

La nostra família creia en els Estats Units: t'esforçaves a treballar, pagaves els teus impostos i guanyaves el que mereixies. El món és just —això és el que oferia implícitament el contracte social. Els meus pares van viure l'erosió d'aquest contracte durant dècades. Sé el que li fa a la gent, com creixen la incertesa i la por, com la gent que s'esforça a treballar i segueix les normes se sent enganyada quan s'incompleixen les promeses. I quan hi barreges les xarxes socials i operacions de desinformació, aquesta mateixa gent se sent al punt de mira i susceptible, i s'empassa les mentides.

Peter Ames Ressa va néixer a la ciutat de Nova York i era un estatunidenc d'origen italià de segona generació. Va deixar els estudis als setze anys per ajudar la seva família a arribar a final de mes i va començar a treballar entrant dades al banc d'inversions Brown Bro-

thers Harriman & Co., on de mica en mica i amb esforç va anar escalant posicions. En el moment que va deixar l'empresa, n'era el director informàtic, i d'allà va passar a IBM. Sempre el van empènyer l'esforç i un talent inigualable per recordar els detalls més insignificants.

Peter Ressa en una cita amb Hermelina Delfin
a l'Estàtua de la Llibertat, 1971

La meva mare i ell es van conèixer quan van topar (literalment) als carrers de la ciutat de Nova York. Després de sortir durant dos anys, es van casar el 1972, i l'any següent va néixer la meva germana Michelle. Només una setmana després d'aquell naixement, els meus pares van demanar a la meva tia Annie que es cuidés del nou nadó i es van embarcar en un vol cap a Manila per endur-se'ns a la Mary Jane i a mi. Per a la meva mare, aquell va ser un viatge difícil i alhora victoriós.

En Peter i l'Hermelina eren una parella impressionant, cosa de la qual tots els seus fills érem conscients, com si un focus il·luminés els teus pares en tot moment. En aquells temps, jo veia els Estats Units bàsicament a través dels ulls d'aquelles figures treballadores i encantadores, que sortien de casa abans de l'alba per viatjar dues hores fins a la ciutat de Nova York i tornaven quan ja era fosc, sempre treballant.

En un moment determinat, per estalviar diners, la mare va començar a cosir-nos la roba, però aleshores es va adonar que el temps que hi invertia no compensava els diners que s'estalviava. En l'època que va donar a llum el meu germà, Peter Ames Jr., i la meva germana més petita, la Nicole, jo acompanyava la meva mare a fer les compres després de l'escola, empenyent el carretó amb els productes de Grand Union, Sears i altres botigues de gangues cada agost. Sabia com triar la roba i les sabates més barates.

En aquella època, l'empresa del meu pare li pagava els estudis, cosa que li va permetre acabar l'institut. Mentre jo anava a l'institut, ell anava a la facultat a la nit. No va ser fins més tard que em vaig adonar de fins a quin punt s'havien sacrificat els meus pares perquè els seus fills tinguessin una oportunitat. Volien que els seus fills tinguessin una bona vida i anessin a bones escoles —i ho vam fer.

El dia que vaig entrar a classe a tercer de primària a la immensa escola elemental de totxos vermells de Silver Bay, amb un metre i vint-i-set centímetres d'alçada, era la noia més baixeta de la classe i l'única de pell fosca. Tot i que entenia i sabia parlar l'anglès, la meva llengua principal a casa era el tagàlog o filipí. Em meravellava amb quina facilitat i confiança els meus companys de classe cridaven i com n'eren de mal educats amb el professor.

Em vaig alegrar de veure que l'escola, com St. Scholastica allà a les Filipines, utilitzava l'SRA Reading Lab, un dels primers programes d'aprenentatge autònom de lectura, escriptura i comprensió lectora que permet que els estudiants avancin al seu ritme. M'agradava competir contra mi mateixa i contra els meus companys de classe, i ja havia avançat força a St. Scholastica. Quan vaig anar al darrere de la meva nova aula per agafar la targeta de comprensió lectora de SRA, que servia per fer un seguiment dels nostres progressos, un dels alumnes més alts i cridaners va anunciar a la resta de la classe que obrien per mi la capsa de tota una nova secció, que encara no feia servir cap altre alumne. En aquell moment, tothom va saber que anava avançada.

Per naturalesa, jo soc tímida i introvertida. El canvi a la vida als Estats Units va ser tan abrupte per a mi que els meus professors recordaven que vaig deixar de parlar durant gairebé tot un any. Recor-

do el meu silenci com a aprenentatge, una continuació de la mentalitat de «parla quan et parlin» de la meua criança i escolarització a les Filipines. Estava absorbint el meu nou món com una esponja.

D'alguna manera, el personal de l'escola elemental Silver Bay va comprendre l'arrel del meu silenci i em va ajudar a adaptar-me. Una professora, la senyora Rarick, em donava classes de piano de franc cada setmana, que em connectaven a terra. La meua àvia sempre havia insistit que el meu pare toqués el piano, que la seva família eren mecenes de les arts,³ i que el meu oncle era pianista de concert.⁴ En certa manera, tots adoptem els somnis que floten en l'aire al nostre voltant.

Tocar el piano em connectava amb el passat i em donava certa sensació de llibertat: no em calia parlar ni aprendre un nou idioma. L'únic que em calia era practicar fins que pogués tocar i crear música. Vaig entendre de seguida que per poder tocar música realment bé, t'has de passar hores i hores practicant perquè es noti la feina feta quan interpretes. Quan el món m'aclaparava, canalitzava les meues energies en hores de pràctica amb el piano.

Però, naturalment, també volia ser com tota la resta de la gent. Em plantava davant del mirall, mirava de pronunciar les paraules correctament en anglès i desitjava tenir la pell més clara i els cabells rossos. Quan no saps qui ets i el món se't capgira, no vols cridar l'atenció.

Hi ha tres lliçons que m'han acompanyat sempre des de l'any que ens vam mudar als Estats Units. I que han tornat una vegada i una altra a la meua vida encara que el context canviés. Cada cop, aquelles lliçons cobren un nou significat.

La primera ha estat sempre de triar l'opció d'aprendre. Això vol dir acceptar el canvi i tenir el coratge de fracassar; l'èxit i el fracàs són dues cares d'una mateixa moneda. No pots tenir èxit si en algun moment no has fracassat. La majoria de la gent, em vaig adonar, s'estima més optar per la comoditat, continuar amb el que li resulta familiar: les velles amistats, les rutines i els hàbits.

La mudança als Estats Units va posar a prova qui era jo. Què m'emporto amb mi? Què deixo enrere? Qui soc? Fins i tot em vaig canviar el nom: em deia Angelita Aycardo quan vaig sortir de la meua aula de Manila, i ara em deia Maria Ressa. M'havia mudat a un món totalment nou, amb un nou idioma, nous costums, nous senyals

culturals que tothom entenia menys jo. Era tan aclaparador que en algun moment d'aquell primer any no volia sortir de casa.

De manera que em vaig centrar en el que podia mesurar: els meus progressos amb l'SRA Reading Lab; la rapidesa amb la qual avançava amb els exercicis Hanon de piano. Vaig aprendre moltes coses dels llibres, fins i tot a jugar a bàsquet. Els caps de setmana, m'enduïa un llibre a la pista de bàsquet de l'escola, el deixava a terra, i seguia pas a pas les instruccions sobre com fintar amb la pilota i com llançar un tir lliure. Feia realitat tot el que aprenia. L'única cosa que havia de fer era practicar.

Pocs mesos després d'haver-me instal·lat, la meva idolatrada professora, la senyoreta Ugland,⁵ em va preguntar si consideraria la possibilitat de canviar de classe: l'escola em volia fer avançar un curs. Jo em començava a sentir còmoda i aquell canvi potencial em va fer por. Va ser aleshores que em va dir: «Maria, no tinguis por. T'has d'esforçar sempre per aprendre; i a la meua classe ja no hi aprendràs res més».

De manera que a mig curs vaig passar de tercer a quart i vaig tornar a començar de zero. I vaig aprendre la meua segona lliçó: acceptar les pors.

El detonant? Jo no sabia què volia dir una «festa de pijames». No en fèiem pas, a Manila, o, si més no, no en dèiem així. Però vaig rebre una invitació per a una «festa de pijames» de la Sharon Rokozny, la noia més simpàtica de la meua classe de tercer, i quan li vaig preguntar a la meua mare què era aquella festa, em va contestar: «És una festa on tothom porta pijama!». Tenia lògica. I encara no m'acabava de creure que la Sharon m'hi hagués convidat.

El dia assenyalat, em vaig posar el pijama i vaig pujar al cotxe amb el pare i la mare. Quan vam girar al carreró sense sortida, vaig veure que tots els meus companys de classe jugaven a *kickball* al jardí de casa de la Sharon. I cap d'ells no duia pijama.

Em vaig girar, presa del pànic, cap a la meua mare que, avergonyida, va admetre que en realitat tampoc sabia què era una «festa de pijames». Mentrestant, els meus companys de classe ja havien vist el nostre cotxe; ja no ens en podíem anar. Quan es va aturar el cotxe, vaig mirar els meus pares abans d'obrir la porta. I aleshores vaig baixar.

Els meus companys de classe van deixar de jugar i se'm van quedar mirant.

Jo no sabia què fer. I aleshores la Sharon va venir cap al cotxe.

—Ei, si ja portes el pijama —em va dir.

—Em pensava que era el que fèiem tots —vaig mussitar, a punt de trencar a plorar. Havia gastat tot el meu coratge per sortir del cotxe i ara ja no me'n quedava gens.

Aleshores la Sharon em va donar la mà, em va agafar la bossa, i em va acompanyar cap a la casa.

—Pots entrar a canviar-te —va dir mentre jo m'eixugava les llàgrimes i feia adeu amb la mà als meus pares. Encara rai que duia roba de recanvi.

Quan t'arrisques, has de confiar que algú et vindrà a ajudar; i quan et toqui a tu, ajudaràs algú altre. És millor acceptar les pors que fugir-ne, perquè fugint no faràs que se'n vagi el problema. Quan t'hi enfrontes, tens l'oportunitat de superar-les. Així va ser com vaig començar a definir el coratge.

La meva tercera lliçó va ser sobre plantar cara als pinxos, cosa que connectava amb un munt de coses: la por, l'acceptació, entrar a formar part d'un grup, ser popular. Com que tot era desconegut per a mi, normalment no tenia cap altra opció que estar-me callada, observar i aprendre. Com que ja era tan diferent dels altres, sentia molt menys la necessitat d'emmotllar-me i em podia permetre el luxe d'observar i entendre la multitud sense arribar a formar-ne part.

Aquell any, tenia una companya de classe que anomenaré Debbie, una noia senzilla i tranquil·la a la qual els companys ridiculitzaven perquè duia pantalons de polièster. Tothom es burlava d'ella, tot i que jo no vaig acabar d'entendre mai per què. Però, naturalment, no volia alçar la veu per preguntar-ho. I si llavors començaven a riure's de mi?

Avui dia, tinc una frase per definir aquesta situació: el silenci és complicitat.

Jo tocava el violí i la Debbie tocava la viola, i un dia, després de l'assaig de música a l'escola, vaig veure que la Debbie plorava en un racó de la sala de concerts. El meu instint em deia d'allunyar-me'n, perquè si m'aturava a preguntar-li què li passava, potser la gent se n'adonaria i em convertiria també a mi en una diana. Ningú no parlava amb la Debbie si no era per burlar-se'n. Aleshores vaig recordar la regla d'or de la Bíblia: «Fes als altres el que t'agradaria que et fessin a tu».

Vaig prendre una decisió. Vaig sortir de la sala d'assajos i vaig anar pel passadís cap al lavabo, vaig agafar un mocador, l'hi vaig portar a la Debbie i li vaig preguntar què li passava. Em va dir que feia mesos que el seu pare estava ingressat a l'hospital.

Parlar amb ella em va donar el coratge per continuar parlant-hi. En un moment donat, la vaig convidar a dormir a casa. La Debbie duia pantalons de polièster, va resultar, perquè la seva família tenia problemes per arribar a final de mes i aquells pantalons eren els més barats.

Bé, després d'allò, vaig començar a alçar la veu per defensar la Debbie. Un cop que el noi que més abusava d'ella s'hi estava ficant a l'orquestra, li vaig dir que parés. Just quan ja em pensava que aleshores rebria jo, alguns dels meus amics van intervenir per ajudar-me. Només cal que una persona planti cara i s'hi enfronti, perquè als pinxos no els agrada que els desafiïn públicament.

Aquella va ser una lliçó primerenca sobre el fet que cal no tenir por d'enfrontar-se a la crueltat de la mentalitat de ramat. Vet aquí el que vaig descobrir sobre la popularitat: a la gent li caus simpàtica si els dones el que volen. La pregunta és: és el que vols tu?

El sistema de l'escola pública de Toms River em donava gratuïtament classes de música i d'informàtica i cursos de preparació per a la universitat que em van permetre competir per ser admesa a les universitats més prestigioses —un futur que prometia que pots acomplir el que sigui si t'hi esforces prou. Quan em vaig graduar de l'institut, havia estat presidenta de la meva classe durant tres anys i m'havien votat com l'alumna «amb més probabilitats de triomfar».

Com que els meus pares sempre estaven treballant, passava molt de temps amb els meus professors. El qui em va ajudar a fer-me qui soc va ser Donald Spaulding, el director del programa per a estudiants de corda de les escoles de la regió de Toms River, un home corpulent però àgil, amb una cara barbuda que sempre mostrava un somriure. El senyor Spaulding no va ser només el meu professor de violí i director d'orquestra, sinó que em va ajudar a aprendre a tocar fins a vuit instruments diferents. Em va educar a mi i a altres com jo: nens que buscàvem el nostre lloc al món. Em podia passar a buscar des de l'altra punta del poble perquè pogués participar en concerts de

veritat. Tocàvem en esmorzars dinar de diumenge, al Ground Round amb closques de cacauet a terra, al centre comercial d'Ocean County i a Six Flags Great Adventure.⁶

Em va empènyer a ser millor com a persona i com a música. Cap idea que pogués tenir jo li semblava inversemblant.

—Senyor Spaulding, què li sembla si toquem *The devil went down to Georgia*? —li vaig preguntar després de sentir un riff que volia aprendre. Ell es va parar a pensar, va treure el seu violí, va treure una partitura en blanc i va començar a escriure les notes perquè jo les pogués seguir.

—Per què no? —responia sempre. Sempre triava l'opció d'aprendre.

Però hi havia una altra lliçó que aprenies en l'òrbita de Donald Spaulding: ningú no pot assolir cap èxit significatiu tot sol. Això va ser el que em va ensenyar l'orquestra, i el que vaig tornar a aprendre en els meus equips de bàsquet i de softbol, les produccions teatrals i de l'assemblea d'estudiants. No obstant això, com siguis de bo com a jugador d'equip depèn de les teves habilitats, la teva empenta i la teva fermesa.

M'encantava estar en el remolí de la música, una part escoltant i elevant-se, una altra part seguint el compàs, observant com pujaven i baixaven els nostres arquets, amb una part de tu sempre concentrada en el director, preparada per seguir-lo, i com a violinista solista, llesta per dirigir. La màgia s'esdevenia quan tota la feina es difuminava de fons i vivíem dintre de la música, interpretant les notes i creant música conjuntament. Arribar a aquest punt requeria hores i hores d'assajos.

Més endavant, se'm va acudir que una orquestra era una metàfora perfecta per a una democràcia que funcioni: la música donava a la gent les notes, els sistemes, però com toques, sents i segueixes —i com dirigeixes— és cosa teva.

Vaig continuar practicant esports, en part amb la intenció que no m'etiquetessin com a rata de biblioteca. Però jo n'era molt, de rata de biblioteca. Per damunt de tot, els llibres eren els que m'explicaven tot el que la gent no em podia explicar —o em responien preguntes que no podia fer. M'encantaven les novel·les romàntiques per a noies

i les de ciència-ficció, que m'ajudaven a imaginar mons diferents com els que creava Isaac Asimov. Però, sobretot, si hi havia una cosa que era jo, era una *trekkie* de cap a peus.

Em vaig llegir totes les novel·les de *Star Trek* de James Blish i tenia una estanteria on les col·leccionava. Els llibres m'ajudaven a entendre la meua pròpia ment. De vegades era el capità Kirk, el líder que escoltava les seves emocions i pressentiments; de vegades era el senyor Spock, el vulcanià lògic que desconstruïa els problemes. No va ser fins més endavant que em vaig adonar que eren les dues cares del cervell i de la naturalesa humana —pensar de pressa i pensar a poc a poc, com ho va definir més tard Daniel Kahneman. Fins al dia d'avui, quan algú em pregunta qui són els meus herois, jo apunto a la barreja del senyor Spock i del capità Kirk, una anàlisi lògica racional temperada per l'empatia, l'instint i les emocions.

Una cosa de la qual no vaig ser conscient fins més endavant va ser que estava sublimant les emocions negatives, com ara la ràbia. No em podia treure mai la sensació de ser fora, mirant a dins, intentant comprendre el que passava per poder-m'hi integrar. Potser és per això que, en certa manera, les activitats extraescolars que vaig triar tenien relació amb les Filipines. Jugava a bàsquet (l'esport més popular a les Filipines) i em vaig apuntar a l'equip d'escacs perquè en algun lloc de la meua memòria allò eren parts importants d'un passat al qual no podia tornar i que encara havia d'acabar de comprendre totalment.

Part d'aquells sentiments van quedar al descobert quan va arribar l'hora de fer la sol·licitud per a les universitats. A la redacció que s'havia de fer per a la sol·licitud vaig escriure com lamentava que tants dels meus èxits, tant de la persona en què m'havia convertit, eren un reflex del que els altres —els professors, els meus pares— volien de mi. Havia tret excel·lents en totes les assignatures importants, però durant tot aquell procés, havia tingut la sensació de tenir un dimoni a l'espatlla que m'empenyia a fer-ho tot més i millor, a seguir acumulant èxits i elogis perquè, si no ho feia, deixaria de ser acceptada.

Vaig enviar la sol·licitud a tretze facultats, entre elles alguna carrera mèdica de sis anys, acadèmies militars i diverses facultats de les més prestigioses. Els meus pares volien que fos metgessa. Jo creia que necessitava disciplina. Al capdavall, jo aleshores no sabia qui era

realment, però sentia la necessitat de triomfar. En alguna cosa. En el que fos.

Aquella empena venia de la pròpia inseguretat. Tot i això, vaig ser pragmàtica. Encara que no entengués el dimoni que tenia a l'espatlla, sabia que aprendre —i aprendre més enllà dels llibres escolars normals— m'aniria bé.

Vaig imaginar que no et pots equivocar, si tries aprendre.